

Eduskunnan lakivaliokunnalle

KANSALAISALOITE AVIOLIITTOAIN, REKISTERÖIDYSTÄ PARISUHTEESTA ANNETUN LAIN JA TRANSSEKSUAALIEN SUKUPUOLEN VAHVISTAMISESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA (M 10/2013 VP)

LAUSUNTO

Lakivaliokunta on kutsunut eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian edustajan kuultavaksi käsiteltäessä valmistelevasti edellä mainittua kansalaisaloitetta. Puheenvuoro pyydettiin myös kirjallisesti.

Oikeusasiamiehen kanslian lausunto on valmisteltu esittelijäneuvosten Pasi Pölösen, Riitta Länsisyrjän ja Kaija Tanttinen-Laakkosen sekä vanhemman oikeusasiamiehensihteerin Kirsti Kurki-Suonion yhteistyönä.

Esitän aloitteen johdosta kunnioittavasti seuraavan.

Kansalaisaloitteen sisältö

Kansalaisaloitteena tehdyssä esityksessä ehdotetaan muutettavaksi voimassa olevaa avioliittolakia (234/1929) niin, että myös samaa sukupuolta olevat parit voisivat solmia avioliiton. Samalla ehdotetaan, ettei parisuhdetta olisi vastaisuudessa enää mahdollista rekisteröidä parisuhteen rekisteröinnissä annetun lain mukaisesti (950/2001). Voimassa olevat parisuhteet jäisivät aloitteen mukaan kuitenkin voimaan ja ne olisi mahdollista muuttaa avioliitoiksi vihkimis- tai ilmoitusmenettelyllä. Transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annettua lakia (563/2002) ehdotetaan muutettavaksi niin, ettei voimassaoleva avioliitto voisi enää muuttua parisuhteeksi.

Sukupuolineutraali avioliitto merkitsisi aloitteen mukaan myös joitakin muutoksia avioliiton oikeusvaikutuksiin. Samaa sukupuolta oleviin puolisoihin sovellettaisiin aloitteen mukaan puolisoitten yhteistä sukupuolta koskevia nimilain (694/1985) säännöksiä.

Aloitteen mukaan samaa sukupuolta olevien puolisoitten yhdenvertainen asema tulisi mahdollisuuksien mukaan ulottaa myös vanhemmuutta koskeviin oikeusperiaatteisiin ja säännöksiin. Samaa sukupuolta oleviin puolisoihin tulisi aloitteen mukaan soveltaa myös adoptiolain (22/2012) säännöksiä, jotka koskevat aviopuolisoiden oikeutta adoptoida lapsi yhdessä. Aloitteessa on myös sivuttu kysymystä niin sanotusta vanhemmuusolettamasta. Nykyisen isyyslain (700/1975) mukainen isyysolettama merkitsee lähinnä aviomiehen suoraan lakiin perustuvaa isyyttä, kun lapsi on syntynyt avioliiton aikana.

Lakialoitteella ei ole tarkoitettu puuttua uskonnollisten yhdyskuntien oikeuteen määrätä kirkollisen vihkimisen ehdoista ja muodosta avioliittolain 16 §:n mukaan. Vihkimiseen oikeutetuilla yhdyskunnilla tulisi aloitteen mukaan olla vihkimisoikeutta käyttäessään olla oikeus päättää vihkimisen edellytyksistä.

Tarkastelen aloitteen vaikutuksia erikseen kunkin edellä mainitun lain osalta.

Avioliittolaki

Kuten kansalaisaloitteessa todetaan, Suomen avioliittoa koskeva sääntely on nykyisinkin hyvin sukupuolineutraalia. Rekisteröityä parisuhdetta koskeva lainsäädäntö on tuottanut samaa sukupuolta oleville pareille suurelta osin samat oikeusvaikutukset, jotka avioliittolaki tuottaa aviopuolisoille. Aloitteen merkitys olisi siten suurelta osin periaatteellinen; avioliitto ei enää sanana koskisi pelkästään kahden eri sukupuolen välistä lailla säänneltyä suhdetta.

Aloitteen on katsottu olevan ihmisten yhdenvertaisuutta koskevan perus- ja ihmisoikeuden mukainen.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan ”*avioliittoiässä olevilla miehillä ja naisilla on oikeus mennä avioliittoon ja perustaa perhe tämän oikeuden käyttöä säätelevien kansallisten lakien mukaisesti*” (12 art.) Ihmisoikeussopimus hyväksyy siten jo lähtökohtaisesti avioliittoinstituution osalta tietyn sidonnaisuuden kansalliseen kulttuuriin. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kuitenkin katsonut joidenkin rajoitusten olevan ihmisoikeussopimuksen vastaisia. Tuomioistuimen kannanotoissa on myös nähtävissä eräänlaista kehitystä erilaisia perhe- ja parisuhdemuotoja sallivampaan suuntaan.

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 9 artiklan mukaan oikeus solmia avioliitto ja oikeus perustaa perhe taataan tämän oikeuden käyttöä sääntelevien kansallisten lainsäädäntöjen mukaisesti. Artikla ei mainitse sukupuolia eli miestä ja naista.

Ihmisoikeustuomioistuin on pitänyt kieltoa solmia avioliitto vastakkaisen sukupuolen kanssa transseksuaalin sukupuolenvaihdon jälkeen ihmisoikeussopimuksen vastaisena (*Christine Goodwin v. Yhdistynyt kuningaskunta, Pellonpää ym. Euroopan ihmisoikeussopimus 2012, s. 782, Hirvelä- Heikkilä: Ihmisoikeudet, 2013, s. 634*).

Ihmisoikeustuomioistuin ei pitänyt myöskään ihmisoikeusloukkauksena sitä, että Suomen kansalainen H., joka oli käynyt läpi sukupuolenvaihdosleikkauksen, ei voinut saada uutta identiteettiään vastaavaa henkilötunnusta, sillä hänen vaimonsa ei suostunut heidän avioliittonsa muuttamiseen rekisteröidyksi parisuhteeksi (H. v. Suomi 13.11.2012, sekä KHO 2009:15, Pellonpää ym. mt. s. 782-3, alav. 1308). EIT tutki tapauksen yksityiselämän suojan kannalta. Valittajan intressien vastapainona oli perinteisen avioliittoinstituution koskemattomuuden säilyttämiseen perustunut valtion intressi. EIT totesi, että EIS 8 tai 12 artiklat eivät perusta sopimusvaltioille velvollisuutta myöntää samaa sukupuolta oleville oikeutta avioliittoon, eikä todennut asiassa oikeudenloukkausta.

On huomionarvoista, että jaostotuomio ei ole lopullinen. EIT:n suuri jaosto on ottanut sen käsiteltäväkseen ja on pitänyt 16.10.2013 suullisen kuulemisen asiassa.

EIS 8 artiklan yksityiselämän suoja ulottuu samaa sukupuolta olevien henkilöiden vakiintuneisiin parisuhteisiin. Schalk ja Kopf v. Itävalta -tuomiossa (2010) EIT laajensi samaa sukupuolta olevien henkilöiden vakiintuneiden parisuhteiden suojaa katsoen, että yksityiselämän suojan lisäksi siihen ulottuu myös perhe-elämän suoja. Tuomion antamisaikana vain kuusi 47 jäsenvaltiosta salli avioliiton samaa sukupuolta olevien henkilöiden välillä. EU:n perusoikeusasiakirja huomioon ottaen ei enää voida katsoa, että homoseksuaaliset valittajat jäivät kokonaan oikeutta avioliiton solmimiseen koskevan 12 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle. EIT ei kuitenkaan hyväksynyt näkemystä, jonka mukaan rekisteröidyn parisuhteen ja avioliiton olisi vastattava toisiaan kaikissa suhteissa, jos lainsäädäntö mahdollistaa rekisteröidyn parisuhteen solmimisen. Valtioilla on tietty harkintamarginaali rekisteröidyn parisuhteen oikeudellisten vaikutusten osalta (ks. Pellonpää ym., 2012, s. 672–673). Ks. myös *Gas* ja *Dubois* v. Ranska sekä *X* v. Itävalta (josta Hirvelä-Heikkilä 2013, s. 635).

Oikeusvertailevasti on todettu, että sukupuolineutraali avioliitto on hyväksytty kaikissa muissa Pohjoismaissa ja että Suomi muistuttaa perheoikeuskulttuurin näkökulmasta eniten juuri muita Pohjoismaita. Suomi on kuitenkin muissakin perheoikeuden kulttuurisiin muutoksiin liittyneissä lainsäädäntöhankkeissa muuttanut lakejaan Pohjoismaista viimeisenä. Näin tapahtui esimerkiksi rekisteröityä parisuhdetta koskevan lainsäädännön osalta (Suomessa vuonna 2001).

Se, tulisiko avioliittolakia ja muuta siihen liittyvää lainsäädäntöä muuttaa siten, että samaa sukupuolta olevilla olisi oikeus solmia avioliitto, on nähdäkseni suurelta osin kulttuurinen ja poliittinen kysymys. Oikeusasiamiehen tehtäviin kuuluu edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Onkin mahdollista kysyä, tulisiko oikeusasiamiehen ottaa kantaa sukupuolineutraalin avioliiton puolesta sen vuoksi, että tällaisen säätelyn voitaisiin katsoa *edistävän* ihmisten välistä yhdenvertaisuutta. Käsitykseni mukaan aloitteen toteutumisella voisi olla ihmisten yhdenvertaisuutta ja suvaitsevaisuutta edistäviä vaikutuksia. Koska aloitteen vaikutukset ovat kuitenkin monitahoiset, ja ne ovat alttiita erilaisille tulkinnoille, en pidä tehtäväni mukaisena ottaa asiaan enemmälti kantaa.

Laki rekisteröidystä parisuhteesta

Aloitteen mukaan samaa sukupuolta olevien avioliitto tekisi parisuhteen rekisteröitymisen tarpeettomaksi. Uusia rekisteröintejä ei enää tehtäisi. Aiemmin rekisteröidyt parit voisivat siirtyä avioliittoon ilmoituksen tai vihkimisen kautta. Aiemmin rekisteröity suhde ei olisi esteenä avioliiton solmimiselle, kun avioliitto solmitaan oman parisuhdekumppanin kanssa.

Jos uudistus toteutetaan, saattaisi kuitenkin olla perusteltua pohtia rekisteröidyn parisuhteen säilyttämistä lähinnä kansainvälisiä suhteita ajatellen. Nähdäkseni voisi olla mahdollista, että samaa sukupuolta

olevien avioliittoa ei tunnustettaisi sellaisessa valtiossa, jossa avioliitto samaa sukupuolta olevien välillä ei ole mahdollinen, mutta johon toisella tai kummallakin parin osapuolista olisi kuitenkin läheinen yhteys. Jos kyseinen valtio kuitenkin tunnustaa rekisteröidyn parisuhteen, pari saattaisi mieluummin rekisteröidä parisuhteensa kuin solmia avioliiton. Parisuhteen rekisteröinnin säilyttämiseksi avioliiton rinnalla vaihtoehtona voisi näin ollen olla perusteita niitä tapauksia ajatellen, joissa parilla on jokin erityinen syy mieluummin rekisteröidä suhteensa kuin solmia avioliitto. Tällaisen parisuhteen oikeusvaikutukset sukunimen ja esimerkiksi adoptio-oikeuden osalta on mahdollista rinnastaa avioliittolakiin muuttamalla vastaavasti parisuhdelain 8 §:ää, jossa säädetään rekisteröidyn parisuhteen oikeusvaikutuksista.

Oikeusministeriön selvityksessä Samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhteiden sääntely (Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 83/2010) on todettu myös, että rekisteröityjä parisuhteita koskevan lainsäädännön pitäminen voimassa mahdollistaisi ulkomailla rekisteröityjen parisuhteiden tunnustamisen Suomessa rekisteröityinä parisuhteina.

Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 2, 3, 4, 5 ja 6 § ehdotetaan kumottavaksi. Oletan, että aloitteen tarkoituksena on kumota myös lain 5 a § ja että tätä koskeva maininta on jäänyt pois lakiehdotuksista epähuomiossa (ottaen huomioon myös s. 10 oleva yksityiskohtaisten perusteluiden jakson 1.2 ensimmäinen virke).

Adoptiolaki

Päätökset lapsen saannista ja adoptiosta kuuluvat EIS:n 8 artiklan yksityisyyden suojan alaan (ks. Pellonpää ym.: Euroopan ihmisoikeussopimus, 2012, s. 656–657).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomiossa E.B. v. Ranska (2008) oli kyse avioliitossa samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa elävän homoseksuaalisen naisen adoptio-oikeudesta. Valittajalta oli evätty adoptio-oikeus muun muassa isähahmon puuttumisen ja valittajan kumppanin adoptioon sitoutumiseen epäselvyyden johdosta – valittajan kumppani ei ollut adoptiota hakenut asianosainen, eli kyse oli muodollisesti ottaen yksittäisen ihmisen hakemasta adoptiosta. Vaikka tällaista adoptio-oikeutta ei voitu johtaa yleissopimuksesta, kyseinen oikeus perustui ranskalaiseen lainsäädäntöön, mistä syystä 14 artikla tarkasteluna yhdessä 8 artiklan kanssa soveltui tapaukseen (kohdat 49–51). EIT katsoi, että toista sukupuolta edustavan henkilön puuttuminen valittajan elämänpiiristä adoptioharkinnan kriteerinä saattaa johtaa sattumanvaraiseen käytäntöön, ja piti mahdollisena, että perustetta voidaan käyttää ”fasadiperusteluna” muiden motiivien piilottamiseen (kohta 73). EIT kiinnitti erityistä huomiota kansallisten viranomaisten ja tuomioistuinten päätösten perusteluissa käytettyihin argumentteihin. Valittajan homoseksuaalisuutta oli käsitelty päätösten perusteluissa huomattavan paljon, ja erityisesti osassa tuomioistuinten viittaamista yksityisten asiantuntijoiden lausunnoista homoseksuaalisuus oli selvästi ratkaisevassa asemassa. EIT katsoi, että valittaja oli asetettu erilaiseen asemaan heteropareihin tai yksinasuviin adoptiovanhempiin verrattuna. Vastaajahallitus ei ollut esittänyt hyväksyttäviä syitä erilaiselle kohtelulle. EIT totesi EIS 14

artiklaa yhdessä 8 artiklan kanssa loukatun (ks. Pellonpää ym. 2012, s. 812–813).

Adoptiolain 8 §:n mukaan aviopuolisot voivat avioliiton aikana adoptoida alaikäisen lapsen vain yhdessä. Tästä pääsäännöstä on poikkeuksena niin sanottu perheen sisäinen adoptio. Rekisteröityä parisuhdetta koskevaan lakiin tuli 1.9.2009 alkaen voimaan muutos (9 §), joka on mahdollistanut sen, että parin toinen osapuoli voi adoptoida toisen osapuolen lapsen niin, että adoptoidusta lapsesta tulee kummankin yhteinen lapsi. (Näin ollen tilanne, joka oli EIT tapauksen Gas - Dubois taustalla, ei enää ole Suomessa mahdollinen).

Rekisteröity, samaa sukupuolta oleva pari ei kuitenkaan voi edelleenkään adoptoida yhdessä muulla tavoin. Parin on tosin mahdollista adoptoida muu kuin parin toisen osapuolen biologinen lapsi niin, että toinen ensin adoptoi lapsen yksin ennen parisuhteen rekisteröintiä. Rekisteröinnin jälkeen lapsi voidaan adoptoida perheen sisäisen adoption avulla kummankin yhteiseksi lapseksi.

Voimassa olevaa adoptiolakia säädettäessä rekisteröidyssä parisuhteessa olevat parit otettiin erityisesti huomioon säädettäessä niin sanotun harkinta-ajan pituudesta. Lapsensa perheen sisäiseen adoptioon antava samaa sukupuolta oleva nainen voi antaa suostumuksensa adoptioon ennen kahdeksan viikon harkinta-ajan kulumista, kun lapsi on saanut alkunsa hedelmöityshoitojen avulla rekisteröidyn parisuhteen aikana (15.2 §). Pitkä harkinta-aika ja se, ettei lapsella sen aikana ole oikeudellista sidettä kehenkään muuhun kuin biologiseen äitiinsä, oli joissain tapauksissa aiheuttanut ongelmia. Harkinta-ajan lyhentäminen koskee siis vain niitä tilanteita, joissa lapsi on saanut alkunsa hedelmöityshoitojen avulla.

Samaa sukupuolta olevien parien adoptio-oikeuden puolesta ja vastaan on vedottu ennen muuta lapsen etuun. Lapsen edun on katsottu edellyttävän, että vanhemmat ovat eri sukupuolta. Kysymys on silloin kulttuurisidonnaisesta näkemyksestä. Kulttuuri vaikuttaa yleensäkin avoimien oikeusperiaatteiden tulkintaan eikä lapsen etu muodosta tässä suhteessa poikkeusta. Kaksi samaa sukupuolta olevaa vanhempaa voidaan nähdä lapsen edun mukaisena mallina, jos yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja näkemykset eivät aseta sille estettä.

Tilanteet, joihin samaa sukupuolta oleva pari ja lapsi voivat joutua sen vuoksi, että pari ei voi adoptoida avioparien tavoin yhdessä, voivat aiheuttaa riskin lapsen hyvinvoinnille ja kehitykselle. Näiden lasten edun kannalta se, että samaa sukupuolta oleva pari ei voi adoptoida yhdessä, voi siten vaikuttaa lapsen etuun haitallisesti. Lapsen etu voidaan nähdä myös vanhempien valinnoista poikkeavana pelkästään lapsen yksilöllisenä etuna. Adoptio-oikeudesta päätettäessä on mahdollista kiinnittää huomiota myös tähän.

EIT:n Gas ja Dubois v. Ranska -tuomioon (15.3.2012) liittyy eriävä mielipide adoptio-oikeuden osalta juuri mainitussa suhteessa. Vähemmistötuomari katsoi perusteettomaksi sen eron, että samaa sukupuolta oleva pariskunta ei voinut adoptoida parisuhteen toisen osapuolen lasta, siinä kun tällainen oikeus on eri sukupuolta olevassa parisuhteessa. Tämä ero on oikeudellisesti perusteeton nimenomaan

lapsen itsensä kannalta, joka ei voi vaikuttaa siihen, syntyykö hän samaa vai eri sukupuolta olevan perheen lapseksi. Eriävässä mielipiteessä EIS 14 artiklaa yhdessä 8 artiklan kanssa katsottiin loukatun.

Lapsen etua koskeva arvio lainsäädäntötilanteessa ei kuitenkaan ole koskaan täysin vapaa yhteiskunnassa vallitsevista arvoista. Näiden arvojen arvioiminen ei ole oikeusasiamiehen tehtävä.

Voidaan kuitenkin sanoa, että yksittäistapauksissa lapsen oikeudellista asemaa voidaan kuitenkin parantaa turvaamalla yhdenvertainen adoptio-oikeus myös samaa sukupuolta oleville pareille. Voimassa olevan lain mukaan adoptio on samaa sukupuolta olevien parien kohdalla ainoa tapa vahvistaa lapsen ja kummankin vanhemman välille oikeudellinen vanhemmuus. Oikeudellinen vanhemmuus merkitsee yhtäläistä oikeutta ja velvollisuutta lapsen huollosta, elatuksesta ja omaisuuden hoidosta. Oikeudellinen vanhemmuus antaa mahdollisuuden vahvistaa tapaamisoikeus lapsen ja erossa asuvaa vanhemman välille. Lapsi myös perii vain oikeudelliset vanhempansa.

Samaa sukupuolta olevien rekisteröityjen tai avioliitossa olevien parien adoptio-oikeuden toteutumisessa ei nähdäkseen ole perus- ja ihmisoikeuksista johtuvia esteitä. Oikeuskysymykset, jotka liittyvät adoptoimiseen yleensä, koskevat samalla tavoin kaikkia adoptiota toivovia pareja.

Isyyslain mukainen isyyssolettaman muuttaminen vanhemmuusolettamaksi

Avioliiton aikana syntyneen lapsen isä tulee suoraan lain nojalla lapsen oikeudellisesti vahvistetuksi isäksi niin sanotun isyyssolettaman perusteella. Tämä oletama koskee myös hedelmöityshoitojen avulla syntynyttä lasta, sillä isyyssolettaman mukaista isyyttä ei ole mahdollista kumota, jos aviomies on antanut suostumuksensa hedelmöityshoitoon. (isyyslain 34 §:n 3 mom.). On myös esitetty näkemys, jonka mukaan samaa sukupuolta olevien henkilöiden välisen rekisteröidyn parisuhteen tai mahdollisesti avioliiton tulisi perustaa oikeudellinen vanhemmuus lapsen synnyttäneen naisen parisuhdekumppanin ja lapsen välille. Tällöin on puhuttu vanhemmuusolettamasta. Jos sijaissyntyys tulevaisuudessa sallitaan, samaa olisi mahdollista soveltaa myös miespareihin.

Oikeusministeriössä valmistellaan parhaillaan isyyslain uudistamista. Isyyslain uudistamistyöryhmä antoi marraskuussa 2013 mietintönsä aiheesta ja mietintö on ollut lausuntokierroksella (Isyyslain uudistaminen, oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 56/2013). Mietinnössä on käsitelty vanhemmuusolettaman mahdollisuutta, mutta pidetty vanhemmuusolettamaa sellaisenaan ongelmallisena lähinnä niiden tilanteiden kannalta, jotka liittyisivät isyyden kumoamista vastaavaan vanhemmuuden kumoamiseen. Työryhmä piti kuitenkin perusteltuna vanhemmuutta koskevan sääntelyn kehittämistä erityisesti hedelmöityshoitoihin liittyviä tilanteita ajatellen. Mietinnössä esiteltiin norjalainen malli, jonka mukaan naisparin se osapuoli, joka ei synnyttä lasta, voi hakea vanhemmuuden rekisteröintiä ja ennen lapsen syntymää (s. 20–23).

Vanhemmuusolettama turvaiseksi lapselle kaksi vanhempaa lapsen syntymästä alkaen vanhempien parisuhteen kestäessä riippumatta. Tältä kannalta se on omiaan turvaamaan syntyvän lapsen etua.

Sukunimi

Aviopuoliso voi ottaa toisen puolison sukunimen (nimilain 3 luku). Rekisteröityjen parisuhteiden muuttaminen avioliitoiksi poistaisi nykytilaan sisältyvät esteet muun muassa yhdistelmänimien saamiseksi ja erillisen hakemusmenettelyn kuluineen. Ehdotus edistäisi yhdenvertaisuutta.

Transsukupuoliset henkilöt

EIT:n tapauksessa Christine Goodwin v. Yhdistynyt kuningaskunta (2002) ihmisoikeustuomioistuimessa muutti aikaisempaa ”konservatiivista” linjaansa suhtautumisessa transseksualismiin. EIT viittasi muun muassa EY-tuomioistuimen jossain määrin vastaavanlaisissa kysymyksissä omaksumaan liberaalimpaan linjaan sekä siihen, että perusoikeuskirjan oikeutta avioliittoon koskeva 9 artikla ei sisällä nimenomaan miehen ja naisen välistä liittoa koskevaa viittausta (ks. Pellonpää ym., 2012, s. 125, 297–298 ja 660–661).

Edellä on todettu, että EIT:n suuressa jaostossa on tätä kirjoitettaessa viereillä Hämäläinen v. Suomi -valitus.

Voimassa olevan lain (563/2002) mukaan transseksuaalin sukupuolen vahvistamisedellytyksiä ovat muun muassa henkilön lisääntymiskyvyttömyys (1 §:n 1 kohta) ja se, että henkilö ei ole avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa (1 §:n 3 kohta).

Sen estämättä, mitä 1 §:n 3 kohdassa säädetään, avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa oleva voidaan vahvistaa kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmään merkitty, jos aviopuoliso tai rekisteröidyn parisuhteen toinen osapuoli on maistraatin selostettua hänelle 2 momentissa tarkoitetut seikat antanut henkilökohtaisesti maistraatille tähän suostumuksensa (2 §:n 1 mom.). Kun sukupuoleen kuuluminen 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa vahvistetaan, avioliitto muuttuu ilman eri toimenpidettä rekisteröidyksi parisuhteeksi ja rekisteröity parisuhde vastaavasti avioliitoksi (2 §:n 2 mom.).

Kansalaisaloitteen lain muuttamista koskevissa perusteluissa (kohta 3.2.5) todetaan seuraavaa: Koska puolison suostumusvaatimukselle ei ole jatkossa enää perusteita, lakia on korjattava. Lain 2 §:n 2 momentti ehdotetaan muutettavaksi (kohta 1.3), koska parisuhteita ei ole enää mahdollista jatkossa rekisteröidä. Jo rekisteröity parisuhde muuttuisi kuitenkin avioliitoksi, mikäli toinen puolisoista korjaisi sukupuoltaan, sillä Suomessa rekisteröity parisuhde on mahdollinen vain samaa sukupuolta oleville pareille.

Lain 2 §:n 2 momenttia muutettaisiin seuraavasti: Kun sukupuoleen kuuluminen 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa vahvistetaan, rekisteröity parisuhde muuttuu ilman eri toimenpiteitä avioliitoksi.

Kansalaisaloitteessa todetaan siis, että suostumusvaatimukselle ei ole enää jatkossa perusteita, minkä vuoksi lakia on korjattava. Aloitteessa ei kuitenkaan ehdoteta muutoksia 1 §:n 3 kohtaan ja 2 §:n 1 momenttiin.

Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu vieraili Suomessa kesäkuussa 2012. Vierailun johdosta julkaistussa raportissa (CommDH(2012)27) esitetään valtuutetun Suomea koskevat päätelmät ja suositukset. Ihmisoikeusvaltuutettu kehottaa Suomea muun muassa poistamaan transsukupuolisia henkilöitä koskevat lisääntymiskyvyttömyys- ja naimattomuusvaatimukset sukupuolen vahvistamisen edellytyksenä. Ihmisoikeusvaltuutettu toteaa lisäksi, että sosiaali- ja terveysministeriö asettaa työryhmän arvioimaan lain uudistamistarpeita.

Ministeriö on 6.9.2013 asettanut työryhmän transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muuttamisesta (STM058:00/2013). Työryhmän tehtävänä on laatia tarvittavat ehdotukset lisääntymiskyvyttömyys- ja naimattomuusvaatimuksia koskevien muutosten toteuttamiseksi lakiin. Työryhmän toimikausi on 6.9.2013–30.9.2014.

Esittelijäneuvos

Pasi Pölönen